

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Annal V

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un
exemplar:
Lei 80

N-rele 22-24

CLUJ, 1 și 15 Decembrie 1928

INSTR. INV. - ENJOR
BIBLIOTECA
SIBIU
CUPRINSUL

BIBL. P. A. C. P. I. O. L. J. S. I. - SIBIU
INV. No. 1065 19 75

CELEBRAREA UNIRII: După zece ani — — — — —	Ion Clopoțel
Acum zece ani, în Bucovina — — — — —	Sextil Pușcariu
Directivele românești după zece ani — — — — —	N. Dașcovici
Cine a făcut România-Mare — — — — —	Valeriu Moldovan
Macedoromâni (Situația lor după zece ani dela Unire) — — — — —	Th. Capidan
Câteva observații asupra bisericii românești dela 1918—1928 — — — — —	Ștefan Metes
După zece ani — — — — —	Al. Ciura
Primele mele recrutări — — — — —	Col. Aurel Păcurariu
Câteva figuri ale artelor plastice române din Ardeal — — — — —	Emil Isac
Problema literară a Ardealului în anul al zecelea — — — — —	Ion Breazu
Etnografia românească în Ardeal după Unire — — — — —	Ion Mușlea
Pentru istoria și arta Banatului — — — — —	Dr. Ioachim Miloia
INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Probleme de învățământ în cei zece ani dela Unire — — — — —	Pavel Roșca
Acheta învățământului universitar: — — — — —	Rom. Demetrescu
Tălmăciul răbojului celor zece ani — — — — —	P. Sergescu
Secțiunea de matematică a Universității din Cluj — — — — —	Gheorghe Bratu
Observatorul astronomic din Cluj — — — — —	Sever Pop
Un institut pentru studii limbii române (Muzeu limbii române) — — — — —	Emil Pop
Instituțiile botanice ale Universității din Cluj — — — — —	D. Gusti
PROBLEME SOCIALE: Misiunea monografiilor sociologice — — — — —	C. Sudețeanu
Progresul gândirii sociologice — — — — —	P. Suciă
Ocupațiunea locuitorilor Țării Moșilor — — — — —	Nicolae Petrescu
Reflecția mentalității naționale în presă — — — — —	I. Martalogu
PROBLEME ECONOMICE: Nouă eră industrială — — — — —	P. Suciă
Capitalul românesc și problema fărâncăscă — — — — —	Dr. Gheorghe Popovici
BIOPOLITICĂ: Biopolitica, puericultura și schimbarea sistemului în conducerea Statului — — — — —	Dr. D. Stanca
Un Memoriu în chestiunea Moșilor — — — — —	Dr. Gh. Preda
PROGRES ȘTIINȚIFICE: O comparație dintre viața celulară din individ și cea socială dintre indivizi — — — — —	Caius Barboși
EUROPA CONTIMPORANĂ: Cetatea Păcii — — — — —	Lucian Blaga
PĂGINI LITERARE: Pan. — Plugarii — — — — —	Aron Cotruș
Ion Codru, Mă răsucesc, mă șah — — — — —	I. Const.-Delabala
Hora — — — — —	Horia Trandafir
ACTUALITĂȚI: Sărbătoarea Unirii — — — — —	Rel.
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI: Acheta noastră universitară. — Teatrul Național din Cluj. — Un monument românesc — — — — —	
Reproduceri după operele artiștilor: Elena Popa, Aurel Ciupe, Al. Demian, Traian Bilișu, Romul Ladea, Catul Bogdan, Albescu. — — — — —	

P 77

INV 200

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIATA UNIREI No. 8, CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite în America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Bibl. Inst. de inv. superior Sibiu
IN. N. 12576 - 78

diul realităților românești a pornit la drum înainte cu unei ani revista *Societatea de mâine*.

Ținuta noastră pe care o considerăm ca fiind cea mai potrivită este, ca, fără a renunța la scrutarea stărilor nefavorabile din trecut, să nu persistăm totuși în mod disproportionat ori aproape exclusivist într'un criticism care ne-ar fi de prea puțin folos, ci să ne îndreptăm atenția asupra problemelor ce se pun în clipa de față și în cunoștința lor cât mai precisă să mănecăm la elaborările menite să întregescă atât cultura cât și ființa noastră de stat. În locul stărilor lamentări și scormoniri profesionale ale rețelilor, să consacram puterile noastre de muncă unui constructivism viguros și rațional.

Pentru a nu clădi pe nisip, ci a întreprinde acțiuni întemeiate pe precizia faptelor, e necesar pentru o țară tânără, ca înainte de toate să-și cunoască problemele.

Cunoașterea necesită un aparat științific de descindere pe teren, de strângerea datelor în mod direct dela sursă și de elaborare a lor într'un sistem de ideologie și plan de traducere în realități.

Această îndatorire este ceea ce am numit noi *problemă sociografică*, d. Mihail Manoilescu *inventariere* a României mari, iar recunoscuta autoritate științifică în materie socială dl Gusti *intocmire a unei enciclopedii a vieții naționale*.

Societatea de mâine a atras atenția în mod stăruitor asupra chestiunii anchetelor sociografice și a reușit să întrunească un mănunchiu de vre-o 20 publiciști de seamă, cari să se preocupe de ea.

Însuș numărul de față continuă a publica (a se vedea ultimele numere) o mare anchetă în munții apuseni și începe o nouă și importantă anchetă asupra progresului studiilor universitare. Încetul cu încetul și în măsura mijloacelor ne vom trudi să amplificăm și desăvârșim ancheta sociografică atât de necesară dezvoltării culturale și prosperității statului român.

Preocuparea sociografică este permanentă și programatică. Într'o bună zi desigur, se va ivi omul de inimă și de cultură care va înțelege această nevoie împede a României și ne va da concursul pentru a duce la limanuri fericite aceste năzuinți. Ne vom da atunci o instalație cuvenită a posibilităților oarecum tehnice pentru a susține campania. Un birou, o arhivă sociografică, un cerc de investigatori care să lucreze în continuitate și apoi înlesnirile descinderilor la fața locului, cu un cuvânt un institut sociografie e necesar pentru a prinde pulsațiile societății actuale pe regiuni. Când îl vom putea întemeia? N'am putea mai bine sărbători Alba-Iulia decât traducând în faptă ideea.

Ion Clopoțel

Acum zece ani în Bucovina

Prin manifestul împărătesc din 16 Oct. și în urma răspunsului lui Wilson la cererea Austro-Ungariei de armistițiu și pace s'a creat o situațiune față de care trebuia să ia și Românii din Bucovina o ținută. Tratativerile între fruntași au urmat în tot cursul săptămânii între 20 și 27 Oct. Ele aveau să ducă la o înțelegere între A. Oneiul, cu ținuta sa echivocă, și între ceilalți Români, care doreau să dea o declarație demnă. De dragul unirei și pentru a apărea în fața lumii fără certe interne s'a primit, după lungi discuții.

Într'acestea veni Iancu Flondor din Storojineț. Într'o adunare ce o avurăm cu el, el declară că nu e învoit cu rezoluția, care făcea prea multe concesii lui Oneiul. Rămase să ne înțelegem cu acesta după întoarcerea lui din Viena, și să-l convingem să se apropie mai mult de punctul nostru de vedere. Oneiul veni Vineri — Duminecă avea să fie adunarea — și ne trimise o scrisoare iscălită de toți deputații (pe care îi informase fals), în care ei declară că nu recunosc altă constituantă decât pe cea convocată de ei, căci ei, în baza manifestului împărătesc, s'au constituit în Sfat național.

Fiind desobligați prin această scrisoare, am luat Sâmbătă seara alte re-

zoluții, conforme cu dorințele tuturor, rămânând ea Duminecă dimineața să se alătore și Oneiul la ele, sau să mergem fără el.

Duminecă, la orele 11 înainte de amiază, începură nouăle pertractări cu Oneiul. Mulți din noi aveam grijă de scandale. Dar se vede că sub presiunea știrilor care stăpâneau în oraș, că România va intra să ocupe Bucovina, Oneiul bătu de-oacmdata în retragere; cei doi deputați sosiți și ei din Viena, Sârbu și Grigorovici, veniră la adunare și astfel adunarea fu o grandioasă manifestare, primind cu unanimitate rezoluțiunile care proclamau unirea tuturor Românilor într'un singur stat național și numindu-se constituantă. Manifestarea aceasta a fost cât se poate de frumoasă. Când am venit acasă, seara, eram atât de obosit sufletește de grijile avute și de emoțiile simțite, cum rar m'am mai simțit în viață.

De două zile sântem tăiați cu desăvârșire de Apus, căci Ucrainenii au ocupat cu puterea Galiția de est. Pe azi se anunța cucerirea Cernăuților de masele și legionarii Ucrainii. Românii un moment erau intimidăți, dar mai ales ținuta fermă și neînfricată a lui Iancu Flondor i-a încurajat.

Cele ce se petrece prin oraș și

aduce aminte de revoluția rusească. Ieri regimentele de aici au „demobilizat” de sine. Soldații au plecat simplu de tot acasă, după ce au golit toate magaziele militare, al căror conținut a trecut în mâna Evreilor, firește. De azi dimineață Ucrainii care demonstrează prin oraș împușcă din puști pe străzi — puști și-a luat cine a dorit din magaziele militare — și aruncă cu grenade.

După adunarea din 27 Oct., în care s'a votat frumoasa rezoluțiune, Românii eram singuri că trupele române vor intra să ocupe Bucovina. Așa credeau și streinii. Dar zilele treceau una după alta și ele nu mai veneau. Atunci streinii credeau că totul e un bluf și Rutenii făcură în Dumineca următoare (3 Nov.) o manifestare. Zilele ce urmară fură pentru noi grele și se părea că Ucrainii și bolșevismul vor lua stăpânirea Bucovinei. Miercuri în 6 Nov. conducătorul Rutenilor, Omelian Popovici luă cu forța puterea dela guvernatorul țării, Etdorf. Convins că Românii nu vor interveni, Oneiul făcu paet cu Rutenii și se mulțumi cu funcțiunea de guvernator al minorității românești din Bucovina.

Foarte frumoasă a fost ținuta lui Flondor. Mai întâiu față de governa-

torul Jării, Etdzorf, care ar fi vrut să-l facă să se ajungă cu Rutenii. Că-tându-l la sine, Flondor i-a răspuns că el nu mai merge la guvern până nu-i va da răspunsul la actul prin care i-a adus la cunoștință rezoluția actului din 27 Oct. și a cărei urmare logică ar fi fost ca Etdzorf să predea puterea lui Flondor. Astfel Etdzorf veni la Flondor (sau mai bine zis la Al. Hurmuzachi, unde veni și Flondor) să-l roage ca să se impace cu Rutenii. Flondor a arătat că o împăcare e peste putință, căci Românii reclamă pentru ei Bucovina întregă și sânt gata s'o cuceresc cu ajutorul armatei române, de va fi de trebuință.

Dar mai frumoasă a fost ținuta lui Flondor față de Românii înșiși, care deveni neîncredători și începură să se teamă de Ucrainenii ajunși la putere. El știu să facă pe defetisti să tacă spulberându-le orice temere prin curajul său comunicativ și prin veștile bune ce le comunica — vesti imaginare — prin acei: am așteptat 144 de ani ziua eliberării, mai putem dar aștepta o săptămână sau două!

În sufletul său, Flondor nu era așa de liniștit cum se arăta. Într-o seară avurăm amândoi chiar o decepție mare.

Vizând că bolșevismul ocrotit de Ucraina devine tot mai primejdios, Flondor îi trimise pe Vasilică Bodnărescu la Iași ca să ceară intervenția armatei române, pe care o așteptam de o săptămână. Pe când Generalul Fischer își postase jandarmii săi la Suceava, ca să-l prindă, Bodnărescu trecu frontiera în trăsura primăriei din Cernăuți, la Mamornița. Peste câteva zile se întoarse să ne spună rezultatul misiunii sale: Marghiloman sovrăin. Încă în aceeași noapte Bodnărescu se înapoie la Iași, cu misiunea să ceară intervenția armatei imediat și fără preget. Flondor și eu mi-ne merserăm la „Centrală”, unde lumea ne aștepta, zvonindu-se printre Români că sânt stiri nouă. Flondor le spuse: „Nu vă pot da amănunte, dar e bine!” Și fețele îngrijate ale tuturor se însenină. Doctorul Gheorghian îmi strânse mâna, iar eu zăbeam, deși îmi-mi era frântă.

Din fericire, la întoarcere, Bodnărescu află în Iași situația schimbată. Marghiloman căzuse, și se formase un minister de tranziție, compus din generali, cu generalul Coandă în frunte. Subt presiunea opiniei publice, deșteptată de declarațiile Românilor din Bucovina și Ardeal, oficiali-

tatea părăsi rezerva.

De-acum Flondor putea să spună cu inima liniștită că „e bine” — „chiar foarte bine” — căci ne veni vestea că armatele eliberatoare vor intra de sigur în Bucovina.

Pe Joi, 7 Noemvrie așteptam intrarea trupelor române. Ucrainenii fiind stăpâni pe situație — căci guvernul Etdzorf le-a dat lor și lui Onciul puterea — poziția noastră nu era tocmai de individiat. Flondor, temându-se ca în clipa când vor intra Românii, Ucrainenii cu legiunile lor de voluntari bine armate să nu-l prindă ca ostatec, precum se zvonea prin oraș, a lăsat vorbă că pleacă la Storojineț. De fapt s'a așezat însă în Reședință, la diaconul M. Boca. Cu el împreună și Dori Popovici, care credea că Ucrainenii vor pune mâna și pe el. Noi, ceștălăți, nerăbdători, eram toată ziua pe la Palatul național, căci acasă nu ne răbda locul. Vineri, în 8 Nov., eram tocmai la examen, la Universitate, unde o elevă a mea, d-soara Olga Luția făcea examenul de capacitate. De-odată întră Alecu Procopovici în sala de examen și-mi spune că vin Românii și să termin repede, căci e nevoie de mine. Eram tocmai gata cu examenul și am ieșit imediat. Procopovici avea un bilețel dela Flondor, în care îmi scria că împreună cu părintele Bejan, la calitatea noastră de vice-presedinți ai Consiliului național, să așteptăm trupele române la Palatul național, unde să se strângă lumea românească, să le salut eu câteva cuvinte și să conduc apoi pe General la Reședință, unde avea să fie întâmpinarea oficială din partea lui Flondor.

Era însă și asta o știre falsă. Trei zile am așteptat aproape toți Românii din oraș la Palatul național sosirea trupelor, așteptate și printr'un aeroplan român, dar ele au sosit abia Luni, în 11.

Ce se întâmplase?

Auzind A. Onciul că trupele române au intrat în Suceava, a plecat cu un tren special înainte lor și prezentându-se înaintea generalului Zadik ca delegat al Românilor și guvernator al părții românești a Bucovinei, îi ceru ca armata română să nu mai ocupe țara, în tot cazul însă să se oprească la limita de demarcațiune, la Siret.

Aflând noi de plecarea lui Onciul, am dat de știre la Suceava cine e Onciul, rugând autoritățile militare

să-l aresteze. Am avut mai ales noroc cu bunul Român care e Doctorul Oetavian Gheorghian și care se hotărî să plece cu automobilul înaintea trupelor, cu misiunea să zorească intrarea lor. Vorba lui a fost hotăritoare. Generalul Zadik îi trimise pe Onciul la Iași sub cuvânt că guvernul român vrea să ceară dela el niște informații urgente. Onciul crezu acest lueru — mai ales că îl credea încă pe Marghiloman la putere, — și plecă. Maiorul Georgescu, care l-a petrecut la Iași, mi-a povestit cum în gara Pașcani l-au așteptat niște fete îmbrăcate în haine naționale și au întâmpinat cu flori pe „rândunica” care aducea întâia solie din Bucovina. După ce ele au coborât din compartiment și trenul s'a pus în mișcare, Onciul a avut cismul să-i spună lui Georgescu: „Dacă ar ști ele de ce sentimente vin eu în România, nu mi-ar fi ieșit înainte cu flori!”

În Iași, Vasilică Bodnărescu pregătise terenul și informase lumea cine e Aurel Onciul, care, sosind fu maltratat în gară de niște tineri. În loc de a fi primit pe la ministere, el fu internat la Hotel Traian. Mai ales îi fu mare decepția când află că și colonelul Randa (atașat militar al Austriei), prietenul său, dela care aștepta ajutorul, părăsise Iași, în care bătea acum cu totul alt vânt.

Din cauza lui Onciul și a altor piedeci, întrarea trupelor române întârzie atât de mult și generalul Zadik intră în Cernăuți abia Luni, tocmai în ziua când s'a încheiat armistițiul între Înțelegeri și Puterile Centrale. Rutenii, adică legiunile și conducătorii lor, dispăruseră cu o zi înainte din oraș, ducând cu sine o mulțime de material și toți banii publici pe care îi aflară prin ofiici.

Cu lungi au fost aceste zile de așteptare și totuși ce frumoase!

În sala de ședințe a Societății pentru Cultură a fost primit generalul Zadik de membrii Consiliului național. A vorbit Flondor foarte emoționat, a răspuns Zadik și mai mișcat. Amândouă vorbiriile au fost slabe și foarte rău rostite: și unul și altul dintre oratori își pierdea adesea firul, nu și mai aducea aminte de frazele învățate de-arostul și făcea pauze care, în împrejurări normale ar fi fost penibile. Dar în acele momente ele se cunoșteau că sânt pricinuite de emoție și emoția cucerii și sufletele noastre. Ochiul tuturor erau umezi și când Flondor și Zadik s'au îmbrățișat, simțeam eum îmi curg lac-

rămile pe obraz.

A doua zi, după un Te-Deum, după prânz am avut întâia ședință a Consiliului național, constituit într'un fel de Parlament, care a și ales un Guvern, cu Iancu Flondor în frunte.

Contra voinții mele am fost ales secretar de stat la externe.

Contra voinții, căci cu câteva zile înainte am fost la Flondor și l-am declarat că nu primesc funcțiunea aceasta. I-am arătat și cauzele: mai întâi întreg guvernul acesta cu secretari de stat mi se părea, un fel de operetă, precum s'au văzut atâtea de când cu Revoluția rusească. Apoi eu publicarea „Glasului Bucevinei” eram atât de ocupat, încât nici n'aveam timp să mă îndelungesc și eu alte lucruri, pe care de altfel le țineam mai puțin importante decât o presă bună. În sfârșit l-am mărturisit pe față cu nu-mi convine societatea în care mă silește să intru, fiindcă între secretarii luați în vedere erau și oameni fără pregătire serioasă sau îndvizi cu un trecut dubios. Flondor stăruie pe lângă mine, făcând chestie de cabinet, și mă sili să primesc.

Activitatea mea ca secretar de stat la externe n'a fost mare. Lucrul principal care mi se părea că trebuie făcut, legătura cu ceilalți Români, o înghesbasem înainte de a primi funcțiunea aceasta. Încă înainte de a se întruni Constituanta din 27 Oct., trimisese un sol în Basarabia, pe învățatul Vasile Șulea, care și în vreme războiului se strecurase adesea printre obstacolele frontului, ducând vești prețioase statului major român. Deși lucrul era cam primejdios, căci eu eram încă căpitan în armata Austro-Ungară, și deei făceam un act de înaltă trădare, totuși, îndată ce apărui numărul prim al Glasului Bucevinei, îl trimisei pe Șulea cu un teanc de exemplare la Iași și mai ales la Chișinău, eu o scrisoare către Iancu Nistor. L-am învățat ce să-i spună și ce informații să-i dea despre situația dela noi și în același timp ceream informații dela Nistor despre pregătirile ce le fac ei acolo. Mai ales îi ceream să ne dea de știre când trebuie să decretăm Unirea, nevoind s'o facem într'un moment în care România să se găsească nepregătită.

Sărmanul Vasile Șulea! Cu câtă dragoste și însuflețire a primit el misiunea aceasta, fără să bănuiască că nu se va mai întoarce! Granița a trecut-o el ușor, noaptea, prin regiuni nepăzite, dar de-abia ajuns în Româ-

nia, se și molipsi de gripă. Când sosi la Chișinău, căzu la pat și începu să delireze, încât din vorbele lui încurcate nimeni nu mai putea înțelege nimic. Nistor însuși era atunci bolnav de gripă. Numai serisoarea mea o aflară la el și numerele din „Glasul Bucevinei”, care fură o adevărată revelație pentru pribegii noștri basarabeni. Mai târziu aflai ce încurajare a fost pentru ei mișcarea noastră. De altfel și în alte părți „Glasul Bucevinei” avu un răsunet mare. În Iași lumea se rupea după puținele numere care putuseră străbate până acolo, iar Năsăudeni și chiar Sibieni din „Glasul” nostru aflară începutul vremii noi, care îi umplu și pe ei de curaj și dor de muncă.

Pe când noi așteptam în zadar întoarcerea lui Șulea, el se stinșea între frații lui Basarabeni, care l-au îngropaț cu toată dragostea. Abia mai târziu am aflat, dintr'o gazetă basarabeană, despre sfârșitul lui.

Puțin după Șulea, l-am trimis pe tânărul student din Viena, Ion Nandriș, în Ardeal, unde, pe cum se zvonea peaci, izbuicise revoluția, mai ales prin regiunile Bistriței. Nandriș avea să ducă informații de aici, să ducă Ardelenilor vestea că noi am cerut unirea tuturor Românilor într'un stat național și să-i roge să ne trimeată un om de încredere al lor, care să stea în Cernăuți, formând legătura neîntreruptă eu ei. În același timp Nandriș avea să ne aducă informații exacte din Ardeal.

Comunicația fiind întreruptă, el dela Hatna în colo a trebuit să călătorească cu trăsura. Dar, om de ispravă, a stăbătut până la Bistrița, apoi până la Cluj, unde Amos Frâncu făcuse Consiliul național pentru Ardeal. Tocmai în ziua când generalul Zadik intra în Cernăuți, sosi Nandriș, aducându-ne vestile bune din Ardeal, pe care le-a și publicat într'unul din numerele prime ale „Glasului Bucevinei”.

Cu câteva zile înainte, când aflărim sigur că armata română vine am mai trimis doi soli, pe două cete diferite, cu aceeași solie: la Arad, pe Ștefan Bărbuceanu, care se întorcea la Budapesta, și pe un tânăr student, fost militar, care luă iar drumul prin Bistrița și care și ajunsese la țintă. Le lăsam Ardelenilor vorbă că la noi a intrat armata română, că avem legături directe cu Iași și în același timp le spuneam hotărât să nu între în nici un fel de tratative eu guvernul maghiar, care acum începuse deodată să

se apropie de Români. Și iarăși repetam rugarea să se trimeată un bărbat de legătură încoace.

Astfel am făcut tot posibilul ca să dau informațiuni, mai ales Ardelenilor, și să-i țin în curent cu tot ce credeam că le va fi de folos, știind, din experiențele acestui războiu, ce important e să fi mereu bine informat și temându-mă să nu apucăm fiecare provincie pe alte căi.

În ziua de 13 Noemvrie eram încă în pat când servitoarea lini aduce biletele de vizită a maiorului Georgescu, a lui G. Tofan și D. Marmeliuc. Ei sosiseră eu un tren special, având misiunea să-l aducă pe Flondor imediat la Iași, unde avea să dea niște lămuriri. Flondor însă, în tolu lucrărilor de organizare, nu putea lipsi din Cernăuți, și deei mă însărcinai pe mine să plec în locul lui. În consiliul ce-l ținurăm în aceeași zi, eu, spunând că la Iași voese să afllu înainte de toate care are să fie țintura noastră mai departe, Flondor mi-a dat instrucția: „Nu, țintura noastră e fixată; D-ta informează-i că ne-am constituit în guvern și arată-le forma sub care voim să administrăm țara de aici înainte”. Asta corespundea eu idelle sale, că până la alipirea definitivă va trebui să treacă un timp de tranziție, în care fiecare provincie să-și păstreze un fel de autonomie a sa.

De revederea eu Tofan și eu Marmeliuc m'am bucurat foarte muli. Am plecat în aceeași zi la amiază eu trenul special și seara am fost la Iași.

Am sosit noaptea, ca trimis al așa numitului „guvern” al Țării Bucevina.

Dimineața la 9 am fost la generalul Văitoianu, ministrul de interne. Cu câtă dragoste mi-a strâns mâna când i-am adus mulțumitele Bucovinei!

Ministrul președinte, generalul Coandă mi-a spus că el, nu-i politieian și punându-i chestiunea, care e forma pe care Bucovina trebuie s'o păstreze până la unirea definitivă, m'a sfătuit să merg să iau contact eu Ionel Brătianu, la care m'a și anunțat imediat. În curând avui ocazie să mă conving că acest minister așa zis fără ecolorit de partid sta eu totul sub influența lui Brătianu.

Brătianu mă primi foarte amabil și-mi vorbi de Nistor și Marmeliuc. La întrebarea mea, care e părerea lui despre felul cum trebuie să se alipea-

seă România nouă de cea veche, mi-a răspuns că o autonomie cu dițete provinciale nu o crede bună, mai ales pentru că în Bucovina și Transilvania sânt prea mulți streini, ci ar trebui să existe numai camera din București, cu ministrii pentru diferite provincii. I-am recomandat, în ce privește Bucovina, pe Nistor pentru acest post. Crede că autonomia trebuie să fie numai județeană. Ne-a recomandat să menajăm pe streini și să ne punem absolut pe bază democratică, cu drepturi de vot și cu împărțire de pământ la țărani. Nu numai din fondul religios, ci și din moșii private.

Crede că guvernul, cum s'a alcătuit el în Cernăuți, nu poate fi decât provizoriu, spre a administra țara. Ar trebui să ne declarăm cât mai degradă uniți desăvârșit cu România. Mi-a spus ce greutăți a avut cu Rusia pentru Bucovina, care era direct jignită când a cerut și partea „rusească” din nordul Prutului și Cernăuții. Pe lângă Ardeal vom avea Banatul, apoi părțile Ungariei cu Bichișul și o linie care merge 6 km. la est dela Debrețin, trece la împreunarea Someșului cu Tisa, și apoi de-alungul Tisei spre Carpați, cuprinzând și Sălajul și Maramureșul.

Cu mine a fost tot timpul Vasiliie Bodnărescu și maiorul Georgescu.

Ce frumoase au fost clipele, când eu Iancu Nistor și cu Alexandru Lapedatu ne-am regăsit, ca să făurim planuri de muncă în serviciul României mari! În după prânza aceea am colindat pe la șefii celorlalte partide politice, ca să luăm și avizul lor. Nu l-am aflat, dintre conservatori, decât pe Grecianu care mi-a spus aceleași lucruri ca Brătianu: „unire necondiționată” și mi-a desfășurat programul lor politic, cu aceleași trei puncte principale ca și cel liberal: împărțirea pământului la țărani, votul universal și decentralizarea administrației. Din partidul generalului Averescu nu l-am aflat decât pe A. Cuza, care preconiza o politică regionalistă, spre a reusește, în România unită, Moldova mărită cu Basarabia și Bucovina.

În ziua următoare am fost eu V. Bodnărescu în audiență la Regele. M'am mirat ce bine e informat asupra oamenilor din Bucovina și Ardeal. Ne-a vorbit despre chestia agrară, pe care se vede că o studiasse temeinic și ne-a spus cum nici în cele mai grele clipe n'a desnădăjduit. S'a

informat despre stările din Bucovina și ne-a spus, deoarece avurăm ocazie să auzim în repetițe rânduri în zilele pretrecute le Iași, că Țara românească așteaptă o reînprospătare, o naștere dela elementele bune din România nouă. Cu cât drag vorbea el de această Românie nouă care lui i-a fost dat s'o înfăptuiască și cât de sincer emoționat a fost, când i-am cetit, la începutul audienței, adresa omagială. O singură grijă mi-a părut că citese în vremile acestea de satisfacție deplină în ochii lui: dacă în România nouă nu sânt tendințe revoluționare și antidinastice. L-am asigurat că nu. Mulțumirea Sa era vădită, auzind această asigurare. Și El ne-a spus că trebuie făcută Unirea necondiționată, cât mai curând, că așa o cer interesele Țării și ne-a luat făgăduința că, întorși, vom insista să se facă. În același timp ne-a asigurat că va numi numai funcționarii pe care Bucovinenii îi vor propune, înecât țara va păstra, în stadiul de trecere, înfățișarea ei, netulburată de amestecul României. La sfârșit ne-a mai repetat odată că de-acum a venit vremea muncii înțelepte.

Abia avurăm vremea să ne schimbăm, căci Regele ne tinuse mai mult de un ceas la audiență, ca să mergem la Ionel Brătianu la dejun. Din convorbirea ce-o avurăm cu el, m'am convins din nou ce om mare este. Are darul de-a te fascina cu vorba lui. Când i-am spus că noi n'avam voie să ne declarăm pentru nici unul dintre partidele existente, el mi-a dat dreptate, dar a admis aceasta numai pentru stadiul prim. După constituanta va trebui să intrăm în aceste partide, care vor avea să suporte examenul: sau se înosec cu elementele nouă și vânoase ce vin, sau „erapă”, fiind cadrele lor prea mici pentru pulsația nouă.

La sfârșitul mesii ni se servi vin dintr'o sticlă plină de praf și painjenis. „Numai două sticle am putut salva din pivnițele dela Florica”, ne spuse Brătianu. „A doua o vom bea când vor veni solii Ardealului”.

În sfârșit, înainte de a pleca, Brătianu mi-a spus că nu mai e nevoie să mergem pe la ministrii streini, căci el a vorbit cu acești reprezentanți ai aliaților și avizul lor e de asemenea că trebuie să declarăm cât mai iute Unirea necondiționată cu Țara-mumă. Faptele împlinite nu va mai putea fi răsturnat de nici un congres de pace, pe când o unire cu condițiuni și autonomii ar fi interpretată de Aliați ca

un act de neîncredere și sovăire.

A doua zi am fost la audiență la Regina. Frumoasă, majestuoasă și plină de farmec, ea ne povesti cum nici un moment, chiar în clipele cele mai grele, n'a părăsit-o credința în izbândă finală. Ne-a spus prin ce lupte grele sufletești a avut să treacă Regele, care a rupt-o definitiv cu neamurile Sale, și cum prin legăturile Reginei cu Anglia în Deosebii, s'a ținut tot timpul viu interesul Aliaților față de România. Ne-a povestit amănunte din anii din armă și ne-a spus cât e de fericită acum, când reușita finală e atât de frumoasă. A ținut să vorbească tot timpul cu noi românește.

Auzind Murgoci că am fost la Regele și Regina și că a doua zi trebuie să plecăm, ne spuse că trebuie să cerem neapărat audiență și la Prințul Carol. Prin telefon ne anunță și astfel, în ziua plecării, ajunserăm să fim primiți și de acesta. Conversația cu el a fost cât se poate de neecremioasă, și în cursul ei am văzut că e destul de bine informat în cele mai multe chestiuni, deși nu pare a fi un spirit profund.

Seara aveam să plecăm la orele 10. La 8 auzim că au venit ca trimiși ai Ardealului profesorul N. Bălan din Sibiu și un căpitan Precup. I-am adus la noi, în grabă i-am informat despre pașii făcuți de Bucovineni și le-am cerut să ne istorisească ei despre Transilvania. Deși erau ruși de oboseală — veniseră cu automobilul din Sibiu, prin Bistrița, unde l-a surprins zăpada cea mare, de au trebuit să înhame boi la automobil — ne-au povestit multe scene interesante dela „revoluție”.

Seara am plecat cu trenul special ce ne stătea la dispoziție. Venea și maiorul Georgescu, (ca ofițer de legătură între divizie și guvernul bucovinean), și Nistor. Cum s'a schimbat vremele! „Trădătorul de patrie” Nistor se întorcea acumă acasă cu trenul special!

Pe drum se urcă în tren o delegație de Ardeleni (drul Bordes, drul Albu și Haliță), care se înămoliseră cu automobilul în drum. Și cum în noaptea neagră locomotiva și cu vagonul nostru zburau pe când noi stăteam de vorbă, făcând planuri și căutând să ne risipim grijile, ne dădurăm seama prin ce momente istorice trecem, cici soarta ne revrvasorolul să fim între cei ce lucrăm în aceste momente la înfăptuirea României-Mari. Sextil Pușcariu